

MÁTYÁS BINDER

ZÁKLADNÁ ŠKOLA JÁNOSA SIMORA V OBCI BAJNA

Krátka história školy

Prvé archívne záznamy o škole pochádzajú z prvých rokov 18. storočia. Predchodca dnešnej školskej budovy bola stavba z prútov, stmelená blatom. Riaditeľom školy bol vždy miestny farár, školský život riadila školská stolica. V histórii dnešnej školy sa dostalo dôležitej úlohy ostrihomskému arcibiskupovi Jánosovi Simorovi, po ktorom je škola pomenovaná. Štyri roky bol farárom v obci Bajna (1842-46). 20. januára 1867 sa stal ostrihomským arcibiskupom. Po svojom zvolení za prímasa opäť navštívil Bajnu. Na znak lásky a vďaky k veriacim ponúkol svoju pomoc pri stavbe školy. S výstavbou sa začalo v r. 1872, a budova bola odovzdaná 22. novembra 1874. Svedkom tejto udalosti je pamätná tabuľa, ktorú dodnes vidno na priečelí školy.

Situáciu vyučovania značne sťažila prvá svetová vojna, keďže do školy prichádzalo čoraz menej detí. Neskôr ich počet predsa vzrástol, v školskom roku 1936-37 tu bolo 294 žiakov. Škola mala v tomto období peknú knižnicu. Tu spravovali aj ľudovú knižnicu, ktorá pozostávala z literatúry pre mládež, hospodárskej literatúry a beletrie.

Dočasná národná vláda 16. augusta 1945 zaviedla povinnú školskú dochádzku pre deti vo veku 6-14 rokov, pričom základná škola mala byť bezplatná a mala poskytovať jednotné a vedecké základné vzdelanie. Potom v r. 1947 mala škola 258 žiakov, 8 pedagógov a 1 kancelárskeho zriadenca. V r. 1948 došlo ku zoštátneniu školy, odvtedy sa nazývala Štátnou základnou školou. Inštitúcia oslávila 100. výročie svojej existencie 25. mája 1974.

Od r. 1979 sa snáď začal nejaký výraznejší vývoj v živote školy, vtedy sa totiž stala Všeobecným osvetovým strediskom (ÁMK). Dom kultúry ku škole pripojili, materskú školu nie. Okrem toho, že miestnou výhodou tohto opatrenia bolo, že pedagógovia riadili osvetu, zapojili sa do aj do celokrajinskej siete. Toto bolo najdôležitejším prínosom ÁMK, veď takto si mohli vytvoriť viacero dôležitých kontaktov. Vtedy sa dostali do styku s viacerými inštitúciami z dolniakov, tak aj s obcou Földes. Výmenné tábory sa usporadúvali dlhé roky, v praxi dokonca funguje tento vzťah až dodnes, i keď ÁMK už dávno zaniklo. Stalo sa totiž, že

sa osveta dostala natoľko „na nulu“, že si obecný úrad do seba vsiakol funkcie ako organizátor voľného času a podobne, pričom konkrétne úlohy ponechal škole. (Zobral si len ľudí a peniaze.)

Preto pán riaditeľ „na výmenu“ požiadal o hospodársku samostatnosť školy, čo sa aj okolo roku 1989 uskutočnilo. Znamenalo to, že na začiatku roka dostali svoj rozpočet, z čoho museli hospodáriť. „Boli sme od začiatku odkázaní dosť na seba.“ Hľadali všelijaké možnosti, z čoho sa dalo profitovať, toto obdobie obohatilo pedagogický zbor aj vedenie školy o mnohé metodické skúsenosti. Zaviedli aj formu výuky nazývanú jazykovo-literárnou a komunikačnou výchovou.

V roku 1983 došlo ku väčšej reorganizácii v živote školy. Dovtedy sa vyučovalo na smeny so 300 žiakmi – škola v Bajne vždy patrila medzi väčšie školy – vtedy inštitúcia dostala ďalšie štyri učebne, a odvtedy mohla fungovať v jedinej smene. Školu susednej obce Epöl už v tomto čase pripojili k nej, rozdelili sa okolo r. 1998. (Škola v Epöl aj v súčasnosti funguje s nízkym počtom žiakov, je ich asi 50.) Podľa pána riaditeľa možnosti v súčasnosti opäť majú zväzky, preto si obce Bajna, Nagysáp, a Epöl vytvorili spoločný školský zväzok, ktorého riaditeľstvo je v Bajne.

Učiteľský zbor – žiaci – možnosti ďalšieho štúdia

Zloženie učiteľského zboru je pomerne stabilné. Avšak počet žiakov neustále klesá, i keď sem dochádzajú aj deti z okolitých dedín (asi 30 detí). K „zníženiu stavu“ v učiteľskom zbore dochádza aj napriek tomu len vtedy, ak niekto pôjde do dôchodku. Noví učitelia prichádzajú len na zmluvu, aj ten pedagóg, ktorý prišiel najskôr do školy, dostal zmluvu na dobu neurčitú až po 7-8 rokoch. Čo sa týka vekovej štruktúry učiteľského zboru, sú to najmä ľudia stredného veku. Tento stabilný zbor je zárukou toho, aby v inštitúcii prebiehala taká výuka na stabilnej úrovni, vďaka ktorej bolo obdobie, keď do tejto školy chodilo až 50-60 detí z okolitých obcí.

Aj žiaci z Bajny preferujú miestnu školu (sú možno dvaja, ktorí sem nechodia). Mienka o škole je z viacerých hľadísk pozitívna, zaujíma pomerne dobré miesto aj v rebríčku stredných škôl. Ukazovatele ďalšieho štúdia sa považujú za priemerné, sú žiaci, ktorí sa dostanú aj na veľmi dobré stredné školy. Všetci pôjdu študovať ďalej, škola sa pokúsi tento proces usmerniť tak, aby sa to dialo v súlade so schopnosťami detí. Podľa bývalého zástupcu riaditeľa: „Je to ešte viac príznačné pre školu, pretože pred dobrými pár rokmi bolo veľkou vecou, ak sa dieťa dostalo na vyšší stupeň základnej školy. Dnes takmer každé dieťa ukončí ôsmy ročník. A ja to považujem za veľkú vec. V súčasnosti je desať rómskych

stredoškolákov, takže medzičasom takmer nikto nepreruší školské dochádzku, alebo je takých veľmi málo. (...) Tá tendencia sa výrazne zlepšuje. Počet neospravedlnených absencií bol ešte pred 5-10 rokmi veľký problém, ale teraz sa vyskytuje už len v prípade niekoľkých rodín. Samozrejme sa niečo také vyskytuje aj u Maďarov."

S dobrými výsledkami školy súvisí fakt, že v štvrtom ročníku sa trieda rozdelí na skupiny. V týchto skupinách prebieha práca špecializovaná podľa schopností jednotlivcov, jednotlivé skupiny nenapredujú v učive rovnako. Vo štvrtom, alebo najneskôr v piatom ročníku sa vážené predmety (maďarčina, matematika, nemčina) vyučujú už v skupinách. Tieto skupiny však nie sú meravé. V prípade týchto predmetov sú v učiteľskom zbore aj dvaja učitelia s takouto aprobáciou, čo umožňuje prácu v paralelných triedach. Je silnejšia a je slabšia skupina. V silnejších skupinách sa deti pripravujú aj na rôzne súťaže. Neorganizujú teda krúžky, ale takto uspokojia aj potreby zvýšeného záujmu. Samozrejme aj zo slabšej skupiny sa dá ísť na gymnázium, ale do menej silnej inštitúcie.

Tento systém funguje v Bajne už roky pomerne úspešne, žiaci z lepších skupín boli úspešní na stredných školách, kým žiaci zo slabších skupín ľahšie prežívali pocit úspechu. Napriek tomu na doškoľovaní pedagógov sa už viackrát nadhodilo, že aj tento systém je značne diskutabilný, pretože podľa nich nie je prijateľným riešením ani segregácia na základe vedomostí. Podľa riaditeľa školy tu ale treba vždy dodať, že sa jedná o vyslovene flexibilné skupiny, ak sa niekomu niečo „nepáči“, môže prejsť do druhej skupiny.

Cgánski žiaci v škole

Pomer rómskych žiakov v inštitúcii je okolo 17 %. *„U nás sa etnické problémy nikdy neprejavili.“* Ani počet Rómov nebol taký vysoký, a veľa v tejto veci pomohlo úsilie miestnych Rómov a ich asimilácia k prostrediu. *„Prakticky sme si ani nevšimli, kto je Róm a kto nie je.“* Aj medzi deťmi sa vytvorili veľmi dobré vzťahy, priateľstvá nevznikli na etnickom základe.

V nadväznosti na jeden projekt mi povedala nasledovné vety bývalá zástupkňa riaditeľa: *„Hovorilo sa, že najlepšie bude, ak zanikne rómska trieda, ale tu v Bajne nikdy nebola rómska trieda. Vedľa rómskeho dieťaťa tam vždy sedelo aj druhé dieťa.“*

Aj napriek vzťahom, ktoré možno považovať za dobré, škola vždy kládla veľký dôraz na túto otázku. Keďže majú pomerne dobré vzťahy s miestnou rómskou menšinou samosprávou a s jej vedúcim, ten sa podujal na vyučovanie predmetu o rómskej národnosti

cez projektové metódy. Predsedovi menšinovej samosprávy, ktorý študuje sociálnu pedagogiku, poskytli učebné materiály predmetu rómskej vzdelanosti, a teraz sa spolu s učiteľmi ich snaží začleniť do vyučovacích hodín.

Týždenne raz sa stretáva s deťmi a oboznamuje ich s kultúrou, „*ale len s mierou*“. Podľa riaditeľa má zaujímavý prístup, „*je toho názoru, že nie je dobré zachádzať o druhého extrému. Nezaškodí, ak [rómkke dieťa] spozná aj staré veci, ale pristupujme k tomu opatrne.*“ V škole sa snažia nasledovať túto umiernenú cestu, „*nie násilne, že teda 'to si ty'. U nás sa nerozlišuje, či rómske dieťa, alebo nie. (...) Máme aj rómske deti s výborným vysvedčením a prepadnú aj nerómske deti.*“ K uvedeným treba dodať, že z tohto pohľadu je veľmi dobrý učiteľský zbor. Veď darmo by sa boli núkali príležitosti, ak sa oni nepodujmú, že sa toho zúčastnia. Tieto programy nepomáhajú len vo výchove detí zo znevýhodneného prostredia, ale v prípade všetkých detí, lebo „*niečo treba ukázať, aby sa mohol udržať záujem.*“

Projekty školy

Pred dvoma rokmi podali spoločne so školou Kossutha v Tatabányi projekt v rámci grantovej schémy „*Integrácia v integrácii*“. Vtedy dostali pomoc v prvom rade k príprave detí z rómskych a viacnásobne znevýhodnených rodín. Znamenalo to 30 hodinové doškoloňovanie pre celý učiteľský zbor. Návrhy obsiahnuté v projekte realizovali formou programu. Sú súčasťou integračnej siete a fungovali aj ako testovacia inštitúcia.

Podstatou integračného projektu bolo, že sa mali vymyslieť také programy, ktoré napomáhali vyučovanie detí zo znevýhodnených rodín, avšak môže sa do nich zapojiť celý školský kolektív. „*Boli to výlety, čo v skutočnosti znamenalo finančnú pomoc, a v školskej družine sme im dávali úlohy, aby mohli dobehnúť ostatných. V tom čase pomer rómskych žiakov v prvej triede dosahoval 30%. Problémom nebol prístup ich rodiny, ale to, že po čase už nedokázali pomáhať žiakom.*“ Preto zefektívnili prácu v školskej družine s dvoma pedagógmi rozvojového vzdelávania, ktorí znamenali deťom veľkú pomoc. „*Vyučovanie sme spestrili výletmi, kam mohli prísť aj rodičia. Boli sme v Győri, Ajke, vtedy už s celým triednym kolektívom.*“

Vychovávateelia sa zúčastnili doškoloňovania aj v rámci tohto programu. Vtedy sa vytvorili dodnes živé a dobré vzťahy s pedagógmi z Tatabánye, kde na umeleckých súťažiach dosahovali úspechy aj rómske deti. (Tento tanečný súbor dodnes funguje.)

Ešte to nie je oficiálne, ale pravdepodobne uspeje aj ďalší projekt školy, ktorého vypracovania sa zúčastnil aj predseda menšinovej

samosprávy. Ten už predložili ako združenie, čiže zapojili sa do neho aj obce Tárkány a Kestúc (Kesztlöc), resp. aj tamojšia slovenská menšina. Cieľovou skupinou projektu nie sú ani tak rómske, ako znevýhodnené deti.

Cieľom projektu je, aby sa škola v Bajne stala bázovou inštitúciou župy Komárom, v ktorom sa môže integračná metodológia odovzdať ďalej. Celý učiteľský zbor by zúčastnil troch 30 hodinových doškolovaní, ktorých tému by predovšetkým tvorili metodologické otázky. Dúfajú, že budú mať možnosť aj na získanie odborných materiálov, ak inak nie, tak aspoň prostredníctvom plodných kontaktov s ostatnými inštitúciami, ktoré v projekte taktiež uspejú.

Cez Celoštátnu školskú integračnú sieť sa dostali pred dvoma rokmi do projektu „*Súdržná spoločnosť*“. V rámci neho sa zúčastnili tréningu o vplyvoch spolužitia 5 učiteľia a jeden mentor. Najväčším prínosom programu bolo, že dostali veľmi fundovaný odborný materiál: príručky, pracovné zošity, CD prílohy s konkrétnymi projektmi, ktoré môžu s deťmi uskutočňovať. Hlavným motívom projektov je prezentovanie kultúry rôznych národností, k čomu je priložené osobitné učivo pre ročníky nižšieho a vyššieho stupňa základnej školy.

Integračná stratégia je organickou súčasťou aj pedagogických programov. Dostali sa tam okrem toho aj veci spojené s kultúrou, ďalej posilnenie prekonávania vedomostných a kompetenčných rozdielov detí. Pri začlenení multikulturálnych obsahov poskytuje značnú pomoc predseda miestnej rómskej samosprávy.

Ďalšie plány a vzťahy

Ďalšie plány, hlavné koncepcie sú postavené na existencii bázovej inštitúcie, aby získané poznatky mohli odovzdať ďalej. Avšak vplyvy euroregiónu veľmi necítiť ani tu, ani v iných oblastiach. Bajna sa pritom nachádza na okraji regiónu a patrí do volebného obvodu Tata, čo sa už nachádza mimo regiónu. „*Možno, že táto dvojaká situácia prinesie aj pozitíva, ale ak na úlohu regiónu bude kladený príliš veľký dôraz, tak Bajna tým môže aj veľa stratiť. Terajší starosta sa síce snaží rovnako prízvukovať oba, a vytvoríť užšie vzťahy aj s regiónom.*“

Vzťahy školy s cirkvou sú dobré. Prebieha náboženská výchova, dvaja vychovávateľia ukončili školu katechetov, takže aj oni môžu vyučovať popri farárovi. Úzky vzťah s cirkvou nie je škole cudzia, odzrkadľuje ho aj výber mena. Dôstojný otec je prítomný na každom podujatí, považujú aj jeho za pedagóga. „*Niekedy aj on podáva projekty a na výlety berie aj deti, ktoré nechodia na náboženskú výchovu.*“

Škola zohráva ústrednú úlohu aj v kultúrnom živote dediny, bez nej sú nemysliteľné dedinské podujatia. Vzťahy sú dobré aj s obecným úradom, vzájomne si pomáhajú. Pre niekdajšie ÁMK boli tieto vzťahy aj tak užšie. Podľa riaditeľa školy „funkcia“ naďalej ostáva na škole. To sa prejavuje aj tým, že oni upratujú a prenajímajú kultúrny dom, a prakticky aj zorganizovanie programov je ich úlohou.

Vybavenie školy nie je zlé, pomocou grantov si mohli kúpiť potrebné prostriedky. S budovou majú problémy, rekonštrukcia sa odkladá pre nedostatok finančných zdrojov obecného úradu. Keď sa stalo povinným sedemročné doškolenie, učitelia si šťastne zvolili smery, neprihlásili sa na drobné programy, ale získali ďalšie aprobácie. Stali sa pedagógmi rozvojového vzdelávania, spomedzi vychovávateľov viacerí získali odborné vzdelanie. (Učiteľ telocviku sa napríklad teraz prihlásil na učiteľstvo liečebného telocviku.)

Záverom možno konštatovať, že sa nesnažia byť dobrou školou zvyšovaním počtu žiakov, ale organizovaním ďalších programov. To ich stojí veľa práce, neustále musia byť „v skvelej kondícii“, a s odvolaním sa na toto žiadajú teraz starostu o pomoc k obnove budovy školy, pretože nekvalitná budova môže pre nich znamenať veľkú nevýhodu a dlhodobo môže zastriť aj ich úspechy.